

Лекция на министъра на отбраната Аню Ангелов на тема: „Изграждане на военни способности в един сложен свят“, изнесена в Европейския център за изследване на сигурността "Джордж Маршал" в Гармиш-Партенкирхен, Германия

18 октомври 2012 г.

**Уважаеми господин директор на курса,
Уважаеми участници,
Дами и господа,**

Истинско удоволствие за мен е да се обърна към вас, бъдещите военни и цивилни ръководители на вашите държави. Съвсем скоро вие ще бъдете тези, които ще взимате важни решения в областта на дипломацията, отбраната и вътрешната сигурност. Решения, които ще засягат много хора и интереси и често няма да бъдат възприемани еднозначно. Моят съвет към вас е решенията ви винаги да бъдат принципни и да бъдат подчинени на общоприетите ценности, които обединяват нашите общества, а именно: демокрация, права на човека, грижа за хората, върховенство на закона, зачитане на международно-правните норми. Нека всяко ваше решение води до един по-мирен и сигурен свят и до просперитета на цялото човечество.

В моята лекция ще се спра на въпросите на изграждането на отбранителните способности в един все по-сложен свят. Това е въпрос, който вълнува не само Република България, но, убеден съм, и всички държави, които се стремят към повече сигурност в една все по-динамична стратегическа среда. Предполагам никой в тази аудитория няма да оспори факта, че днес сме принудени да действаме в нов стратегически контекст, коренно различен от епохата на Студената война. Това налага и моделът, по който градим въоръжените ни сили, да бъде коренно различен от този, следван след Втората световна война, когато бяхме подчинени на разбирането за възможен широкомащабен сблъсък между двата противостоящи блока.

Стратегическата среда днес е изключително динамична, трудно предвидима и се характеризира с взаимно потенциращи се и асиметрични рискове и заплахи. Днес светът е многополюсен, противникът все по-труден за идентифициране, а рисковете и заплахите са все по-непредвидими. Това означава, че и предизвикателствата пред въоръжените сили стават все по-големи. Те трябва да се справят с все по-широк спектър от операции, както и да имат необходимите способности да действат в отдалечени региони, често на други континенти. Да не забравяме и различната местна културна и езикова среда, в която те трябва да действат. Освен това чисто военните способности се оказват недостатъчни, за да бъде доведена една операция до успешен край. Все по-необходими са и гражданските компоненти.

Новата стратегическа среда предполага необходимостта от сериозна трансформация на въоръжените сили, които трябва да са готови за осъществяване на нов тип операции. Ние сме наясно, че бъдещите операции ще бъдат комплексни, многонационални, съвместни, експедиционни. За осъществяването на тези операции са необходими стратегически транспорт; високо точни оръжия; нови системи за разузнаване, комуникация и контрол; нови способности за защита на силите и др. Всичко това изисква значителни ресурси, които трудно могат да бъдат осигурени в условията на финансово-икономическата криза. Често дилемата пред политиците е дали да отделят повече средства за сигурност и отбрана или да заделят повече бюджет за здравеопазване, обучение, култура. Няма рецепта как да се подхожда в такива случаи и тук е отговорността на истинските лидери, да излязат от сферата на популизма и да вземат наистина правилното и далновидно решение. Дори с цената на неодобрението и загубата на рейтинг.

Предвид всичко това, ние в Република България също се наложи да вземаме важни решения в областта на развитие на въоръжените ни сили. Искам дебело да подчертая, че тези решения почиват на задълбочен анализ и бяха осъществени с достатъчно политическа воля и решително лидерство. За да имаме здрава основа на нашите решения, през 2010 г. проведохме преглед на структурата на българските въоръжени сили, чиито изводи бяха обобщени в Бялата книга за отбраната и въоръжените сили. Прегледът беше един всеобхватен и задълбочен процес на

стратегическо преосмисляне на отбраната, обединил труда на голям брой цивилни и военни експерти от цялата система за отбрана. Направена беше детайлна оценка на обстановката по сигурността и на рисковете и заплахите пред страната ни, на наличните и необходимите отбранителни способности и не на последно място – на ресурсната рамка.

Въз основа на Бялата книга бяха разработени План за развитието на въоръжените сили и Инвестиционен план-програма на Министерството на отбраната до 2020 г. Тези документи предоставят ясна визия за управлението и балансирането на ресурсите и фокусирането върху необходимите способности в новата среда. Освен това ние създадохме и разработихме в нейната цялост рамка от стратегически документи с определени национални интереси, цели и ниво на амбиция в отбраната, хармонизирани с основните стратегически и концептуални документи на НАТО и ЕС. В унисон и паралелно със стратегическото преосмисляне в НАТО, белязано с приемането на новата Стратегическа концепция на Алианса, България изработи своя Стратегията за националната сигурност, която беше одобрена от Народното събрание през февруари 2011 г. Този документ формулира изискването за изграждане на интегриран сектор за сигурност. На тази база през април 2011 г. беше приета от Правителството и Националната отбранителна стратегия.

Изводите, до които стигнахме по време на стратегическото ни преосмисляне и прегледа на структурата на Въоръжените сили са, че се нуждаем от по-малки като количество въоръжени сили, но с по-качествени отбранителни способности. Те трябва да са по-гъвкави и способни да действат в новата среда и да са оперативно съвместими със силите на нашите съюзници и партньори. Затова същността на нашата стратегия е да изградим единен комплект въоръжени сили при единна система за командване и управление, действащи както в мирно време, така и в условията на криза. Те ще имат адекватна организация, въоръжения и обучение, ще бъдат подготвени посредством едни и същи програми, използвайки унифицирани работни процедури, едни и същи методи и доктрини, и ще бъдат финансово и материално обезпечени. Какво ни дава този нов подход в изграждането на единен

комплект сили? Първо, повишава се тяхната използваемост. Второ, ние придобиваме комплект сили, който може да участва в пълния спектър от съюзнически операции, операции по териториална отбрана, както и да дава своя принос в справяне с кризи от невоенен характер, като бедствия и аварии.

Всичко това изисква формирането на лидери и командири от нов тип. За да действат в качествено нови условия при повишаващи се към тях изисквания, те трябва да могат да командват, взаимодействат и вземат решения в контекста на многонационални съвместни операции, и често пъти в географски отдалечена и различна културна среда. Освен чисто военните умения, на тях ще им трябва да развиват и експертиза, присъща на гражданските лидери. Защото съвременните операции по управление на кризи изискват единство и допълняемост между военната и гражданската експертиза.

За да постигнем обаче тези качествено нови способности, трябваше да си дадем сметка, че най-напред са необходими и неизбежни болезнени съкращения на личен състав и военни поделения. Определихме кои способности не са ни необходими повече, кои да запазим и усъвършенстваме и какви нови способности да изградим. Това наложи да проявим лидерство и твърда политическа воля и решимост да поемем отговорност, да вземем непопулярни мерки, дори с цената на засягане на твърдо установени традиционни интереси. Това обаче е правилният път, който в дългосрочен план ще ни осигури повече ресурси, с които да изградим желаните или да подобрим съществуващите способности и да бъдем надежден и ефективен съюзник. Така ще имаме повече сигурност за държавата, обществото и гражданина.

Създаването на тези нови способности наложи да трансформираме също така стратегическо и оперативно нива на командване и управление в системата за отбрана. Ние създадохме изцяло интегрирана структура на Министерството на отбраната на стратегическо ниво, както и интегрирана командна структура на оперативно ниво. Какво представлява въведеният модел Интегрирано Министерство на отбраната? Първо, няма структура, известна в много държави като Генерален щаб. В Интегрираното Министерство на отбраната са включени

структури, които решават въпроси на стратегическо ниво, както военни, така и цивилни. По този начин военната и цивилната експертиза работят заедно. Началникът на отбраната като най-висш военен ръководител работи заедно с Постоянния секретар на отбраната, който не е политическо лице и е най-висшият цивилен служител на министерството. Същевременно и двамата, като ръководители на администрацията, имат ясно разписани отговорности. Оперативните въпроси са изнесени на второ, оперативно ниво, което включва Съвместно командване на силите и командванията на трите вида въоръжени сили – сухопътни, военновъздушни и военноморски.

Целта на всички тези реформи е фокусът да бъде неотклонно върху способностите на въоръжените сили, върху тяхното обучение, окомплектоване с личен състав, поддръжката им и ротация на подразделенията, участващи в операции.

Подобни предизвикателства в изграждането на способностите, за които говорих до момента, обаче стоят не само пред нас. Независимо от националните специфики, това е валидно за всички държави от НАТО и ЕС. А също и за нашите партньори. За това, на базата на натрупания вече опит, ще акцентирам първо върху необходимостта от решително лидерство и политическа воля. При това не само за изграждането на необходимите и правилните отбранителни способности, а най-вече за тяхното съвместно използване в случай на необходимост.

Вие вече сте разглеждали ролята на НАТО и на ЕС в глобалния свят. Ето защо ще ми бъде по-лесно да споделя с вас някои идеи относно взаимодействието между тези организации и тяхното значение за мира и сигурността.

Фундаменталният въпрос е: Каква е ролята на двата съюза в постигането на общата цел: обединяване на политически, дипломатически и военни усилия в посока на постигане на максимална сигурност за своите членове и за света като цяло? Сега, когато имаме нова Стратегическа концепция на НАТО и когато приближава десетата годишнина от създаването на Европейската стратегия за сигурност е време да си зададем въпроса: Готови ли са двата съюза, които са поели

функциите на гарантите на сигурността и имат амбицията да действат в глобален мащаб, да си сътрудничат в такава степен, че взаимно да допълват способностите си, да споделят ресурсите си и да работят в атмосфера на пълно доверие? Отговорът за съжаление няма да е еднозначно положителен.

И в двата съюза се обсъжда необходимостта от по-силна трансатлантическа връзка и от избягване на дублирането при изграждането на способности, особено в реалността на финансова и икономическа криза. Въпросът е какво реално се прави, за да се сближат НАТО и ЕС и постигнат по-голяма степен на взаимно допълване?

Безспорно, оптимизиране на отношенията може да бъде постигнато само по пътя на постигане на еднакво разбиране за стратегическия контекст, в който действат и за това как институционалната реформа трябва да отговори на нуждите на сигурността в тази нова среда. Необходимо е след НАТО, и ЕС да преосмисли своята Стратегия за сигурност. Чрез Стратегията си за сигурност ЕС трябва да определи своята амбиция в новата стратегическа среда, да определи каква роля ще играе в световен мащаб, а оттам да се определят и необходимите за действие способности. Между двете организации трябва да бъде изградена съвместна структура за оперативното планиране, да се установи засилен обмен на информация, да се приеме механизъм за споделяне на ресурсите, като на всяка цена се избягва дублиране на способности. Аз ще отида по-далеч и ще кажа, че в тази област трябва да бъде изработен и механизъм, който да преодолява бюрократичната мудност или липсата на политическа воля по отношение на провеждането на тези реформи. Защото изграждането на стратегическо партньорство, безусловно доверие и оперативна съвместимост между двете организации е приоритет от най-висш порядък.

Когато говорим за европейски военни способности, трябва да имаме предвид следното: Лисабонският договор поставя сериозна основа за развитие на европейската отбрана, но засега съществуват сериозни ограничения, за да се развие тя, а именно: липса на достатъчно критични способности, липса на финансови ресурси; липса на политическа воля; липса на доверие. За момента ОПСО се

развива с бавни темпове, тъй като зависи от индивидуалните решения на отделните държави.

Европа ще трябва да навакхва и да преодолее дисбаланса със САЩ, но въпросът е как и в какво ще инвестира. Дали посоката няма да бъде пренасочване от изграждане на способности, изисквани от стратегическата реалност, към способности, детерминирани от финансовите възможности? Като цяло няма единомислие и това се наблюдава от проектите за изграждането им. Не всички държави участват в някои от тях. Причините за това са, че някои страни нямат средства да се включат, а други считат, че тези проекти дублират способности на НАТО и отказват да се ангажират в тях.

България като член и на двата съюза твърдо отстоява идеята за развитие на способностите на НАТО и ЕС, но това в никакъв случай не трябва да води до дублиране на разходи, защото подобни разходи ние, както и други държави, не можем да си позволим.

Показателен е примерът със сходните инициативи на НАТО и ЕС, за „Интелигентна отбрана“ и за „Обединяване на способностите и споделяне на разходите“. Много е важно те да не се превръщат в конкурентни практики, а да дават практични отговори на неотложни проблеми и да се изгради така необходимата координация между тези два процеса.

Разбирането на България е, че регионалният подход е много важен за успеха на многонационалните инициативи на НАТО и ЕС за изграждане и развитие на способности. Близостта в географско отношение, евроатлантическата интеграция и общите предизвикателства пред сигурността на държавите от региона на ЮИЕ е предпоставка за техните сходни стратегически цели. Така че е много вероятно приликите между националните нива на амбиции да улеснят осъществяването на регионалния всеобхватен подход при изграждане на отбранителни способности.

Съществува и необходимост от по-добро и общо разбиране за това къде да насочим ресурсите и как да ги планираме – за какъв тип операции, и да определим приоритети в потенциално и реално конфликтните зони на съвместно действие.

Безспорно, трябва да отчитаме и все по-засилващата се роля на страните-партньори за осигуряването на способности за операции, и как по-добре да структурираме тези партньорства.

Координацията между НАТО и ЕС е важна в светлината на стратегическата цел на българската отбранителна политика, а именно: изграждане на единен комплект въоръжени сили. Този комплект въоръжени сили следва да бъде подготвен за участие в ръководени от ЕС и НАТО операции. Затова интересът ни е в унифицирано изграждане на способностите в НАТО и ЕС, като по този начин нашите способности ще се включат най-пълно в колективните такива.

Не на последно място, изграждането на способностите може да послужи и като катализатор за укрепването на трансатлантическата връзка. Затова трябва да се търсят конкретни практически и работещи решения, върху които да стъпят процесите.

В този смисъл, един от пътищата би бил ЕС да стартира и проведе Европейски преглед на отбранителните способности като всеобхватен и задълбочен процес на стратегическо преосмисляне, в който да участват всички страни-членки на ЕС. Резултатите от този Европейски преглед на отбранителните способности ще залегнат в общ стратегически ръководен документ, наречен Европейска бяла книга за отбранителните способности. Тази идея България вече лансира на срещата на министрите на отбраната, проведена през месец септември в Кипър.

Документът ще начертае бъдещото изграждане на способности и преодоляване на съществуващия недостиг, ще съдейства за повишаване ефективността на разходването на ресурси. Трябва да се предвиди развитие на подхода за обединяване на способности и споделяне на разходи ('pooling & sharing') на ЕС, както и да отчита необходимостта от координация и взаимно допълване с развитието на инициативата на НАТО за „Интелигентната отбрана”. По този начин Бялата книга ще насърчи многонационалните решения за изграждане и развитие на способности и ще доведе до избягване на дублирането на усилия и ресурси. По

наше виждане Бялата книга ще бъде основа за една бъдеща нова Стратегическа концепция на ЕС.

Дами и господа,

В заключение ще кажа, че интеграцията, сътрудничеството и партньорството и нямат алтернатива за гарантиране на мира и просперитета на нашия континент. Ние отдаваме голямо значение на развитието и укрепването на партньорствата. Същевременно, следва да имаме предвид, че развитието на политическите отношения върви ръка за ръка с напредъка на съвместните инициативи за изграждане на отбранителните способности. Последните могат да катализират развитието на политическите отношения. Тогава сборът на обединения потенциал на всички нас, при синергия в действията ни, ще бъде повече от простия сбор на потенциала на всеки един поотделно. Само така заедно ще можем да изградим един по-добър и сигурен свят.

Уважаеми курсисти,

Вие имате изключителната възможност да се обучавате в Центъра за изследване на сигурността „Джордж Маршал“. Искам да Ви насърча да продължите да задълбочавате знанията си, придобити тук. Развивайте приятелствата и партньорствата, създадени по време на обучението си. Бъдете истински далновидни лидери на вашите страни.

Благодаря ви!